CBOS

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23
UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET http://www.cbos.pl
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/42/2003

PRZESTRZEGANIE PRAW PRACOWNICZYCH W ZAKŁADACH PRACY I SKUTECZNOŚĆ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W ICH EGZEKWOWANIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Dwie piąte respondentów aktywnych zawodowo (41%) pracuje w zakładach, w których istnieją organizacje związkowe. Związki zawodowe zdecydowanie częściej działają w przedsiębiorstwach państwowych i publicznych (uwzględniono tu zakłady sfery budżetowej) niż w zakładach prywatnych i o własności mieszanej - państwowej i prywatnej. Najczęściej podawaną przyczyną braku związków jest to, że firma jest zbyt mała. Mniej więcej co dziesiąty zatrudniony w zakładzie, w którym nie ma związku zawodowego, motywuje tę sytuację wrogością dyrekcji, szykanami stosowanymi wobec pracowników podejmujących próbę samoorganizacji bądź też negatywnym nastawieniem kierownictwa.

- Około połowy respondentów pracujących w zakładach, w których działają związki, twierdzi, że organizacje te współdecydują o funkcjonowaniu firmy - dyrekcja uwzględnia często (19%) lub czasem (35%) postulaty organizacji zakładowych. Co piąty pracownik (21%) twierdzi, że dyrekcja nigdy nie bierze pod uwagę postulatów związkowych lub robi to rzadko, lecz toleruje ich działalność. Zdaniem 7% zatrudnionych - dyrekcja zwalcza związki zawodowe.

- Otrzymywanie pensji regularnie i terminowo deklaruje 90% badanych pracowników najemnych. Oznacza to, że co dziesiąty pracownik musi się liczyć z - częstszymi lub rzadszymi - opóźnieniami w wypłacie lub też nawet z jej nieotrzymaniem. Blisko jedna trzecia pracowników (30%) doświadczyła sytuacji, w której zmuszano ich do pracy po godzinach bez zapłaty, a mniej więcej co piąty zatrudniony (21%) musi czasem pracować w nieprzepisowych warunkach. Co czwarty respondent aktywny zawodowo twierdzi, że w jego zakładzie pracy nie można założyć organizacji związkowej, a jeżeli już taka istnieje, to ma problemy z funkcjonowaniem. Utrudnienia częściej niż innych spotykają pracowników prywatnych zakładów pracy.

W ostatnim okresie dość często ujawniane są przypadki naruszania praw pracowniczych: niewypłacania w terminie poborów, bezprawnych zwolnień, utrudnień w zakładaniu związków zawodowych czy też w prowadzeniu przez nie działalności. Takim działaniom sprzyja obecna sytuacja ekonomiczna, a zwłaszcza wysokie bezrobocie powodujące, że pracownicy często godzą się na łamanie praw, aby utrzymać miejsce pracy. W lutowym sondażu[1] przeprowadziliśmy próbę oszacowania, jak często pracownicy najemni stają się ofiarami takich praktyk. Staraliśmy się też ustalić, jak układają się stosunki związków zawodowych z kierownictwem zakładów pracy.

FUNKCJE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH

Dwie piąte badanych aktywnych zawodowo (uwzględniliśmy tu zarówno pracowników najemnych, jak też samozatrudnionych i rolników indywidualnych) pracuje w zakładach, w których działają związki zawodowe. Co drugi z nich jest zatrudniony w instytucji, w której istnieje więcej niż jeden związek.

Organizacje związkowe zdecydowanie częściej funkcjonują w zakładach państwowych i publicznych (uwzględniono tu zakłady sfery budżetowej) niż w przedsiębiorstwach prywatnych. Przedsiębiorstwa o mieszanej własności publicznej i prywatnej stanowią ogniwo pośrednie - częściej są miejscem działania organizacji związkowych niż przedsiębiorstwa prywatne, lecz rzadziej niż państwowe i publiczne. Trudno jednak powiedzieć, czy czynnikiem decydującym jest tu forma własności czy wielkość zakładu: związki częściej działają w wielkich firmach państwowych i sprywatyzowanych. Około jednej trzeciej badanych pracujących w firmach, w których funkcjonują związki (13% ogółu pracujących), należy do organizacji związkowych.

---

[1]Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia" (153) przeprowadzono w dniach 1-4 lutego 2003 roku na liczącej 1006 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

CBOS

RYS. 1. **CZY W PANA(I) PRZEDSIĘBIORSTWIE ISTNIEJĄ ZWIĄZKI ZAWODOWE?**

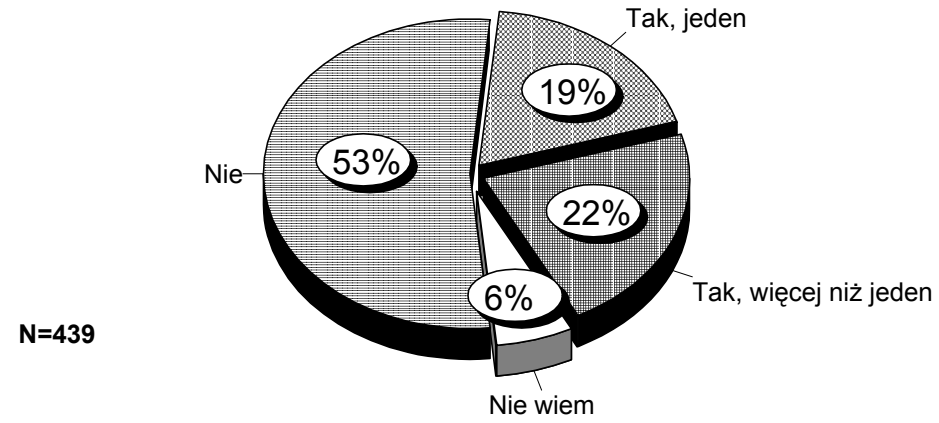

N=439

Na pytanie odpowiadali tylko respondenci pracujący

Zdaniem zdecydowanej większości pytanych związki zawodowe zajmują się przede wszystkim działalnością socjalną oraz bronią interesów załogi. Znacznie rzadziej wskazywano na ich funkcję jako organu kontrolującego posunięcia zarządu: grupy badanych dostrzegających tę rolę organizacji związkowych i twierdzących, że związki jej nie pełnią, są niemal takie same. Stosunkowo rzadko - według ankietowanych - związki są instrumentem w ręku zarządu.

CBOS

RYS. 2. **JAKĄ FUNKCJĘ PRZEDE WSZYSTKIM PEŁNIĄ ZWIĄZKI ZAWODOWE W PANA(I) PRZEDSIĘBIORSTWIE/ZAKŁADZIE PRACY?**

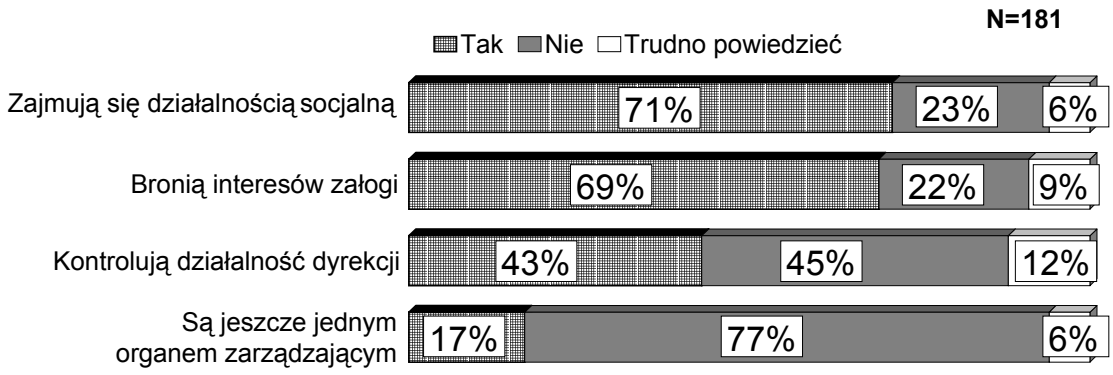

Pytanie zadano respondentom pracującym w zakładach, w których działają związki zawodowe

Co dziesiąty zatrudniony w zakładzie, w którym są związki, nie wskazuje na żadną z wymienionych funkcji - związki tam istnieją, lecz nie działają. Większość wskazuje na jedną lub dwie funkcje.

Na podstawie uzyskanych wypowiedzi osoby pracujące w zakładach, w których działają związki zawodowe, można podzielić na dwie grupy mniej więcej tak samo liczne. Nieco ponad połowę (54%) stanowią respondenci, którzy twierdzą, że w ich zakładzie związki współdecydują o funkcjonowaniu firmy - dyrekcja często lub czasem uwzględnia postulaty organizacji zakładowych. Pozostali badani (46%) albo odpowiadają, że dyrekcja nigdy nie bierze pod uwagę postulatów związkowych lub robi to sporadycznie, albo nie wiedzą na ten temat tyle, aby się wypowiedzieć. Do rzadkości jednak należą sytuacje, kiedy dyrekcja zwalcza związki zawodowe lub ogranicza ich działalność.

	CBOS
Jak układają się stosunki związków zawodowych z dyrekcją (zarządem) zakładu pracy/przedsiębiorstwa?	N=181
Kierownictwo zakładu często uwzględnia postulaty związków zawodowych	19%
Kierownictwo zakładu czasem uwzględnia postulaty związków zawodowych	35%
Kierownictwo zakładu rzadko lub nigdy nie uwzględnia postulatów związków zawodowych, lecz toleruje ich działalność	21%
Kierownictwo zakładu rzadko lub nigdy nie uwzględnia postulatów związków zawodowych i ogranicza ich działalność, np. prześladuje działaczy związkowych	7%
Trudno powiedzieć	18%

Pytanie zadano respondentom pracującym w zakładach, w których działają związki zawodowe

PRZYCZYNY NIEOBECNOŚCI ORGANIZACJI ZWIĄZKOWYCH W ZAKŁADZIE PRACY

Osoby pracujące w zakładach, w których nie działa żadna organizacja związkowa, podawały przyczyny tego stanu rzeczy. Najczęściej mówiono o tym, że firma jest zbyt mała. Chodziło tu zwykle o zakłady pracy, w których pracuje kilka osób, często zatrudniające członków rodziny.

Co dziesiąty zatrudniony w zakładzie bez organizacji związkowej ogólnie odpowiadał, że nie ma takiej potrzeby, a o połowę mniej osób wymieniało pasywną postawę załogi, twierdząc, że pracownicy po prostu nie chcą się zorganizować.

Około jednej piątej badanych, deklarujących, że w ich zakładzie pracy brak jest związków zawodowych, to osoby, które same się zatrudniają. Połowa z nich to rolnicy indywidualni, a pozostali pracują na własny rachunek i nikogo nie zatrudniają.

Mniej więcej co dziesiąty respondent sądzi, że w jego zakładzie nie ma związków, gdyż dyrekcja jest im niechętna i stosuje szykany wobec pracowników podejmujących próbę samoorganizacji.

Część badanych (przede wszystkim wojskowi) wymieniła w tym kontekście przeszkody natury prawnej, natomiast niektórzy respondenci twierdzili, że mają uprzedzenia do związków zawodowych, są im niechętni (np. sądzą, że ich działalność pogorszyłaby kondycję zakładu) i tym motywowali ich nieobecność. Inne przyczyny to: brak komunikacji między pracownikami, a także inercja, dostosowanie się do zastanej sytuacji.

CBOS

Dlaczego w Pana(i) zakładzie pracy nie istnieje żaden związek zawodowy?*	N=234
Zakład jest zbyt mały, za mała ilość pracowników	30%
Związek jest niepotrzebny	10%
Respondent pracuje w prywatnym gospodarstwie rolnym	10%
Wrogość, niechęć dyrekcji (właściciela), *pracownicy boją się, że stracą pracę*	9%
Respondent pracuje na własny rachunek i nikogo nie zatrudnia	9%
Zakład pracy jest prywatny	5%
Brak woli załogi, nikt nie chce należeć, brak inicjatywy	4%
Respondent nie ma prawa należeć, *przepisy nie zezwalają*	3%
Niechęć respondenta lub pracowników, uprzedzenia do związków zawodowych	2%
Kontynuacja zastanej sytuacji: *nie było i nie ma, dotychczas nie był zakładany*	2%
Brak takiej możliwości (bez sprecyzowania, dlaczego)	1%
Rozproszenie terytorialne pracowników, *nie kontaktujemy się*	1%
Inne	3%
Nie wiem, nie interesuję się tym, trudno powiedzieć	15%

* Było to pytanie otwarte. Odpowiedzi pogrupowano według klucza znaczeniowego.
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było udzielić kilku odpowiedzi

PRZESTRZEGANIE PRAW PRACOWNICZYCH W ZAKŁADACH PRACY I WPŁYW PRACOWNIKÓW NA FUNKCJONOWANIE ZAKŁADU

Pracownicy najemni oceniali swoje przedsiębiorstwa ze względu na panujące w nich warunki pracy i płacy. Mówili także o swoim wpływie na sprawy zakładu i stosunkach z przełożonymi.

Blisko połowa zatrudnionych uważa, że może krytykować organizację pracy w swoich zakładach, a zbliżona liczebnie grupa twierdzi, że krytyka ta jest brana pod uwagę przez przełożonych. Co drugi pracownik najemny jest przekonany, iż może krytykować warunki pracy w przedsiębiorstwie, i niemal identyczna grupa przyznaje, że taka krytyka jest uwzględniana.

Inaczej oceniana jest skuteczność krytykowania warunków płacy. Co prawda stosunkowo duża grupa, licząca ponad dwie piąte pracowników, twierdzi że może swobodnie wyrażać uwagi krytyczne co do wynagrodzeń, ale jedynie co czwarty zatrudniony sądzi, że w jego zakładzie pracy takie głosy spotykają się z odzewem.

Relacje pracowników z przełożonymi są do pewnego stopnia - w opinii pracowników - asymetryczne, to znaczy pracownicy częściej twierdzą, że szanują przełożonych i kierownictwo, niż sądzą, że są szanowani przez przełożonych.

Dziewięć dziesiątych pracowników najemnych regularnie i terminowo otrzymuje pensje. Oznacza to, że co dziesiąty pracownik musi liczyć się z - częstszymi lub rzadszymi - opóźnieniami w wypłacie lub też nawet z tym, że jej nie otrzyma. Na opóźnienia w wypłacie poborów narażeni są najczęściej pracownicy najsłabiej wykształceni (z wykształceniem podstawowym). Opóźnienia dotyczą przede wszystkim prywatnych zakładów pracy.

Blisko co trzeci zatrudniony doświadczył sytuacji, w której był zmuszany do pracy po godzinach bez zapłaty.

Mniej więcej jedna piąta pracowników najemnych musi czasem pracować w nieprzepisowych warunkach. Częściej niż innych dotyczy to robotników wykwalifikowanych.

Prawie jedna czwarta pracowników twierdzi, że w ich zakładzie nie można założyć związku zawodowego, a jeżeli taki istnieje, to ma problemy z funkcjonowaniem. Utrudnienia częściej niż innych spotykają pracowników prywatnych zakładów pracy.

Tabela 1

Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy:	N=356		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- pracownicy mogą swobodnie krytykować organizację pracy	46	51	3
- krytyka organizacji pracy jest brana pod uwagę przez przełożonych	53	39	8
- pracownicy mogą swobodnie krytykować warunki pracy (czas pracy, bezpieczeństwo)	48	50	2
- krytyka warunków pracy jest brana pod uwagę przez przełożonych	50	42	8
- pracownicy mogą swobodnie krytykować warunki płacy	43	54	3
- krytyka warunków płacy jest brana pod uwagę przez przełożonych	24	65	10
- pracownicy szanują swoich bezpośrednich przełożonych	77	17	6
- pracownicy są szanowani przez swoich bezpośrednich przełożonych	66	28	7
- pracownicy szanują dyrekcję, zarząd	75	18	7
- pracownicy są szanowani przez dyrekcję, zarząd	60	26	14
- pensje są wypłacane regularnie	90	9	1
- pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach	56	24	20
- pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach	21	75	4
- przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia	30	67	3

Odpowiadali tylko pracownicy najemni

Obecność związków zawodowych w zakładzie pracy ma pewien wpływ na panujące tam stosunki, jednak wydaje się, że jest on ograniczony do kwestii związanych z warunkami i organizacją pracy. W zakładach, w których działają związki zawodowe, pracownicy mają większy wpływ na organizację i warunki pracy, rzadziej zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach, rzadziej też muszą dłużej pracować bez wynagrodzenia.

Respondenci pracujący w zakładach, w których są związki zawodowe, znacznie częściej niż pozostali twierdzą, że pracownicy mają swobodę zakładania organizacji zakładowych lub zrzeszania się w już istniejących. Wśród osób pracujących w zakładach,

w których nie działają związki, często pojawia się odpowiedź „trudno powiedzieć” - jedna czwarta tej grupy badanych nie orientuje się w tej sprawie.

Tabela 2

Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy:	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród pracujących	
	w zakładach, gdzie istnieją związki	w zakładach, gdzie nie ma związków
- pracownicy mogą swobodnie krytykować organizację pracy	46	47
- krytyka organizacji pracy jest brana pod uwagę przez przełożonych	60	48
- pracownicy mogą swobodnie krytykować warunki pracy (czas pracy, bezpieczeństwo)	52	46
- krytyka warunków pracy jest brana pod uwagę przez przełożonych	56	45
- pracownicy mogą swobodnie krytykować warunki płacy	46	41
- krytyka warunków płacy jest brana pod uwagę przez przełożonych	23	27
- pracownicy szanują swoich bezpośrednich przełożonych	76	80
- pracownicy są szanowani przez swoich bezpośrednich przełożonych	66	65
- pracownicy szanują dyrekcję, zarząd	75	75
- pracownicy są szanowani przez dyrekcję, zarząd	58	62
- pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach	85	28
- pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach	18	27
- przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia	27	36

Odpowiadali tylko pracownicy najemni

Odpowiadając na kolejne pytanie pracownicy wskazywali, na kogo mogą liczyć w razie problemów związanych z wykonywaną pracą. Najczęściej pojawiali się w tym kontekście koledzy z pracy: trzy czwarte pracowników najemnych (76%) czuje, że w razie kłopotów może na nich liczyć. Niewiele mniej osób (72%) może się zwrócić z problemami do bezpośrednich przełożonych. Prawie dwie trzecie pracowników (64%) może w takim przypadku pójść do kierownictwa zakładu bądź (w dużych firmach) wydziału.

Zdecydowanie mniej osób wymienia związki zawodowe: co czwarty zatrudniony uważa, iż w razie kłopotów może się do nich zwrócić. Jest to niewiele, nawet jeżeli wziąć pod uwagę jedynie zakłady pracy, w których organizacje związkowe funkcjonują - pomoc może

uzyskać od związków mniej niż połowa pracujących w takich zakładach. Na wsparcie samorządu pracowniczego może liczyć 14% zatrudnionych.

CBOS

RYS. 3. **GDY MA PAN(I) JAKIEŚ KŁOPOTY ZWIĄZANE Z WYKONYWANĄ PRACĄ, CZY JEST KTOŚ, DO KOGO MOŻE SIĘ PAN(I) ZWRÓCIĆ O POMOC? CZY MOŻE SIĘ PAN(I) ZWRÓCIĆ DO:**

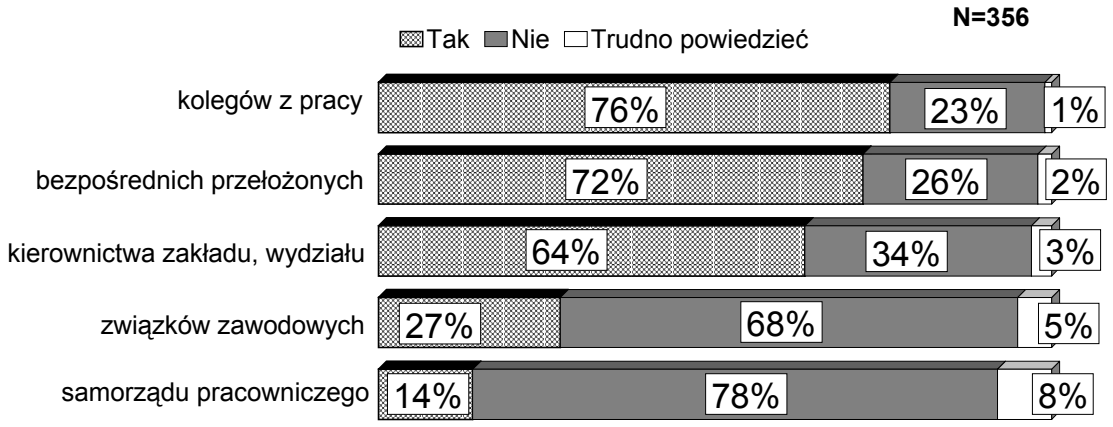

Odpowiadali tylko pracownicy najemni

★

★ ★

Naruszenia praw pracowniczych nie należą do sytuacji wyjątkowych w polskich przedsiębiorstwach. Stosunkowo liczne grupy pracowników najemnych twierdzą, że muszą czasem pracować w nieprzepisowych warunkach i nie dostają wynagrodzenia za czas dodatkowo przepracowany. Co dziesiąty pracownik najemny doświadczył opóźnień w wypłacie wynagrodzenia. Związki zawodowe są często nieskuteczne w zwalczaniu takich patologii nawet tam, gdzie funkcjonują.

Opracował

Michał WENZEL

A N E K S

Tabela 1. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy **pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach**?

(%)

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	29	10	14	20	356
Płeć						
Mężczyźni	27	33	10	12	18	176
Kobiety	28	25	9	15	22	179
Wiek						
18-24 lat	11	10	27	14	38	31
25-34	21	33	13	13	20	105
35-44	31	31	4	13	21	95
45-54	37	29	7	15	13	101
55-64	25	29	3	19	25	20
Miejsce zamieszkania						
Wieś	23	22	16	16	24	89
Miasto do 20 tys.	28	36	4	3	29	38
20-100 tys.	30	26	7	14	22	107
101-500 tys.	31	35	4	17	13	66
501 tys.i więcej mieszk.	24	36	14	15	11	55
Wykształcenie						
Podstawowe	22	25	17	8	28	43
Zasadnicze zawodowe	25	24	13	18	20	76
Średnie	22	33	9	16	20	150
Wyższe	42	29	3	9	17	86
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	47	26	3	10	14	69
Prac.umysł.niż.szczebla	27	35	8	13	17	98
Pracownicy fiz.- umysł.	12	21	13	26	28	65
Robotnicy wykwalifikowani	23	31	15	12	19	79
Robotnicy niewykwalifik.	27	31	9	8	26	42
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	38	34	4	7	16	168
spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	24	14	16	24	65
sekt. pryw. poza rolnict.	16	24	15	23	23	119
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	34	16	20	19	11	23
300-399	26	24	17	7	27	33
400-599	27	25	4	19	25	51
600-800	30	34	7	11	18	77
Powyżej 800 zł	28	34	11	17	10	68
Ocena własnych war. mater.						
Złe	28	35	13	13	11	78
Średnie	21	25	8	16	30	171
Dobre	37	32	10	10	11	106
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	37	54	0	0	8	10
Raz w tygodniu	32	27	9	15	17	162
1-2 razy w miesiącu	28	37	9	13	13	55
Kilka razy w roku	18	29	13	10	30	93
W ogóle nie uczestniczy	27	22	8	25	19	33
Poglądy polityczne						
Lewica	33	35	4	15	13	83
Centrum	24	26	12	16	22	127
Prawica	37	29	10	10	14	86
Trudno powiedzieć	14	29	10	14	33	60

Tabela 2. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy **pensje są wypłacane regularnie, terminowo**?

(%)

	Zdecydowa-nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa-nie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	59	31	6	3	1	356
Płeć						
Mężczyźni	59	31	6	3	1	176
Kobiety	59	29	7	3	2	179
Wiek						
18-24 lat	41	23	21	11	5	31
25-34	61	34	3	1	1	105
35-44	71	25	1	0	2	95
45-54	55	31	10	4	0	101
55-64	44	44	6	6	0	20
Miejsce zamieszkania						
Wieś	56	27	12	2	3	89
Miasto do 20 tys.	57	38	1	4	0	38
20-100 tys.	60	29	5	4	1	107
101-500 tys.	65	33	0	2	0	66
501 tys.i więcej mieszk.	58	29	10	3	0	55
Wykształcenie						
Podstawowe	48	28	19	1	3	43
Zasadnicze zawodowe	58	32	6	4	0	76
Średnie	56	35	4	4	1	150
Wyższe	73	23	3	0	2	86
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	69	27	5	0	0	69
Prac.umysł.niż.szczebla	62	26	6	5	2	98
Pracownicy fiz.- umysł.	54	39	3	3	2	65
Robotnicy wykwalifikowani	53	32	10	4	2	79
Robotnicy niewykwalifik.	62	29	9	0	0	42
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	68	24	5	2	1	168
spółce właścicieli prywatnych i państwa	60	34	6	0	0	65
sekt. pryw. poza rolnict.	49	36	9	5	1	119
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	62	11	9	11	6	23
300-399	43	54	0	1	1	33
400-599	67	21	10	1	0	51
600-800	61	35	4	0	0	77
Powyżej 800 zł	68	23	8	1	0	68
Ocena własnych war. mater.						
Złe	47	41	8	4	1	78
Średnie	57	31	7	3	2	171
Dobre	72	21	4	2	1	106
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	77	23	0	0	0	10
Raz w tygodniu	63	28	3	4	2	162
1-2 razy w miesiącu	66	23	5	5	1	55
Kilka razy w roku	44	41	13	1	2	93
W ogóle nie uczestniczy	71	24	6	0	0	33
Poglądy polityczne						
Lewica	57	38	4	1	1	83
Centrum	64	24	7	4	1	127
Prawica	55	34	5	4	2	86
Trudno powiedzieć	58	29	9	2	2	60

Tabela 3. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy **pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach**?

(%)

	Zdecydowa-nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa-nie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	14	32	43	4	356
Płeć						
Mężczyźni	10	17	30	38	5	176
Kobiety	5	10	33	48	3	179
Wiek						
18-24 lat	8	9	19	56	7	31
25-34	5	11	33	48	3	105
35-44	9	15	29	43	5	95
45-54	10	16	36	35	3	101
55-64	7	15	41	37	0	20
Miejsce zamieszkania						
Wieś	1	18	35	38	7	89
Miasto do 20 tys.	11	14	18	50	7	38
20-100 tys.	4	9	43	40	4	107
101-500 tys.	15	15	31	38	1	66
501 tys.i więcej mieszk.	14	12	14	60	0	55
Wykształcenie						
Podstawowe	9	11	31	31	17	43
Zasadnicze zawodowe	13	22	32	30	3	76
Średnie	7	14	34	44	1	150
Wyższe	3	7	28	60	2	86
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	4	7	30	58	1	69
Prac.umysł.niż.szczebla	3	14	33	47	2	98
Pracownicy fiz.- umysł.	13	11	21	50	4	65
Robotnicy wykwalifikowani	10	23	38	27	2	79
Robotnicy niewykwalifik.	11	8	36	29	16	42
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	7	8	37	46	2	168
spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	17	30	42	6	65
sekt. pryw. poza rolnict.	10	20	24	41	4	119
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	14	26	32	22	6	23
300-399	5	22	34	30	8	33
400-599	8	8	40	38	7	51
600-800	4	16	30	50	0	77
Powyżej 800 zł	9	7	28	54	3	68
Ocena własnych war. mater.						
Złe	12	22	39	26	1	78
Średnie	8	14	30	41	6	171
Dobre	3	8	28	59	2	106
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	0	33	67	0	10
Raz w tygodniu	6	15	35	42	2	162
1-2 razy w miesiącu	5	19	35	30	11	55
Kilka razy w roku	9	11	29	49	3	93
W ogóle nie uczestniczy	19	13	15	49	4	33
Poglądy polityczne						
Lewica	8	12	30	47	2	83
Centrum	5	20	36	35	4	127
Prawica	10	12	23	54	2	86
Trudno powiedzieć	8	4	37	41	10	60

Tabela 4. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy **przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia**?

(%)

	Zdecydowa-nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa-nie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	19	27	39	3	356
Płeć						
Mężczyźni	12	20	25	39	3	176
Kobiety	9	19	30	39	3	179
Wiek						
18-24 lat	12	9	25	49	5	31
25-34	13	22	30	34	2	105
35-44	5	21	22	46	6	95
45-54	16	20	26	36	2	101
55-64	4	18	51	27	0	20
Miejsce zamieszkania						
Wieś	8	25	33	29	5	89
Miasto do 20 tys.	4	23	8	55	9	38
20-100 tys.	9	11	39	41	1	107
101-500 tys.	16	25	23	36	0	66
501 tys.i więcej mieszk.	18	18	15	45	3	55
Wykształcenie						
Podstawowe	3	18	35	35	10	43
Zasadnicze zawodowe	14	27	20	35	3	76
Średnie	10	17	31	40	2	150
Wyższe	13	18	23	44	2	86
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	12	18	25	45	0	69
Prac.umysł.niż.szczebla	8	21	27	41	3	98
Pracownicy fiz.- umysł.	14	16	26	42	2	65
Robotnicy wykwalifikowani	10	28	31	29	2	79
Robotnicy niewykwalifik.	12	7	28	41	12	42
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	9	17	32	39	3	168
spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	17	22	45	2	65
sekt. pryw. poza rolnict.	12	24	24	37	3	119
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	31	19	20	24	6	23
300-399	1	29	27	43	0	33
400-599	6	25	25	37	7	51
600-800	7	21	35	36	0	77
Powyżej 800 zł	10	15	18	56	1	68
Ocena własnych war. mater.						
Złe	13	26	29	30	2	78
Średnie	11	17	29	38	5	171
Dobre	8	19	24	49	1	106
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	15	13	29	43	0	10
Raz w tygodniu	9	21	28	40	2	162
1-2 razy w miesiącu	6	24	35	31	5	55
Kilka razy w roku	14	17	24	41	4	93
W ogóle nie uczestniczy	20	12	20	44	4	33
Poglądy polityczne						
Lewica	10	16	30	43	2	83
Centrum	10	26	28	34	1	127
Prawica	14	21	21	42	2	86
Trudno powiedzieć	8	8	31	41	11	60